

Prokopchuk O.T.

Theoretical bases of adjusting of system insurance in agriculture

The evolution of concepts «risk» and «insurance» are traced in the article, historical terms of origin of insurance as an economic category and the variety of risk factors of conduct of economic activity is educed. Distribution of production of agricultural goods on the stages gave an opportunity to group risk factors depending on their influence on the financial result of every productive process (process risks). It is set that the origin of some risks can substantially decrease probability of origin of others.

Key words: *the risk, the insurer, the insurer, actuarial calculations, insurance rate, insurance product, property insurance, property insurance risks in agricultural commodity*

УДК 330.342:631.16

**РОЗВИТОК АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА УКРАЇНИ
У ЗРІЗІ ПРОБЛЕМ ЙОГО ІНВЕСТУВАННЯ**

Г.Ф. МАЗУР, докторант*

У статті розглянуто питання розвитку агропромислового виробництва України у зрізі проблем його інвестування та обґрунтовано окремі шляхи вдосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності в агропромисловому виробництві й окреслено способи підвищення привабливості інвестиційного клімату.

Ключові слова: *розвиток агропромислового виробництва, інвестування, державне регулювання і стимулювання інвестиційної діяльності.*

Агропромислове виробництво, нині, не вважається привабливим об'єктом для інвестування. Тому проблема залучення інвестицій, залишається надзвичайно важливою, її вирішення може стати одним із головних чинників виходу агропромислового виробництва з критичного стану та забезпечення конкурентоспроможності його продукції. Інвестиції в основний капітал дозволять забезпечити системне оновлення і розвиток матеріально-технічних засобів підприємств АПВ, покращити соціальну інфраструктуру села. Тому, актуальною темою сьогодення є залучення інвестицій у розвиток агропромислового виробництва, що допоможе розв'язати низку проблем щодо виробничої інфраструктури, розширення виробництва продовольчої продукції, створення нових робочих місць для сільських жителів.

Вирішенню інвестиційних проблем розвитку агропромислового виробництва останнім часом присвячується досить великий масив наукових розробок. При їх дослідженні вагомих наукових результатів досягли вчені: П.Т. Саблук, О.Є. Гудзь, М.І. Кисіль, С.К. Марченко, А.А. Пересада, П.А. Стецюк, Г.В. Черевко, та інші. Проте недостатньо розробленими залишаються окремі аспекти активізації інвестиційної діяльності в агропромислове виробництво за рахунок внутрішніх

*Науковий консультант: д.е.н., професор, академік НААНУ П.Т. Саблук

джерел економічних суб'єктів АПВ, становлення інфраструктури інвестиційного ринку, розробки комплексних програм поліпшення інвестиційного клімату та створення на цьому підґрунті сталих мотивацій ефективного ведення агропромислового виробництва в контурі існуючого нормативно-правового ландшафту.

Метою статті є розгляд питань розвитку агропромислового виробництва України у зрізі проблем його інвестування та обґрунтування окремих шляхів вдосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності в агропромисловому виробництві й окреслення способів підвищення привабливості інвестиційного клімату.

Методика досліджень. У процесі наукових досліджень були використані такі методи дослідження, як діалектичний та системний, абстрактно-логічний, статистичний та інші підходи до виявлення економічних явищ.

Результати досліджень. Вже тривалий період економічна ситуація в агропромисловому виробництві вважається складною. Жорстка податкова політика, і як наслідок істотне податкове навантаження, щорічне поглиблення диспаритету цін негативно вплинули на розвиток агропромислового виробництва. Значна частина підприємств АПВ перебуває на межі фінансового виснаження, а в інших спостерігається щорічне звуження параметрів агропромислового виробництва. Навіть окремі успіхи останніх років не дають підстав прогнозувати стабільний збалансований розвиток агропромислового виробництва в перспективі. Головне завдання держави в сфері агропромислового виробництва полягає в тому, щоб завершити структурні зрушення галузей АПВ, стабілізувати агропромислове виробництво, зміцнити матеріально-технічну базу підприємств АПВ та сформувані на селі адекватне ринкове середовище.

Інвестиційна діяльність — один із вирішальних чинників усієї аграрної політики держави, від ефективності якої залежить стан агропромислового виробництва, рівень технічного оснащення підприємств АПВ, можливості структурної перебудови аграрної економіки, розв'язання соціальних та екологічних проблем сільських територій, адже інвестиції є фундаментом розвитку агропромислового виробництва, та його окремих галузей та агросфери в цілому. Сучасний розвиток агропромислового виробництва неможливо уявити без інвестицій, які широко використовуються як у економічно потужних країнах, так і в транзитивних економіках [1].

Державне регулювання агропромислового виробництва спрямоване на його ефективне функціонування та формування ринкової економіки на селі. Характерною ознакою в агропромисловому виробництві України є скорочення абсолютного обсягу нагромаджень [2].

Постійне зростання обсягів бюджетного фінансування спостерігалось до 2008 р. коли Україна набула статус члена Світової організації торгівлі. У цьому році держава по різних каналах виділила агропромислового комплексу 11,2 млрд. грн. Обсяг державної підтримки сільськогосподарських підприємств в 2009 і 2010 роках було скорочено до 8,2 млрд. грн. Україна значно відстає за обсягами державної підтримки у порівнянні з сусідніми країнами: з Європейським Союзом — більше ніж у 21 раз, Чехією — 20,0, Латвією — 7,7, Російською Федерацією — 2,4 рази. Суттєвим недоліком існуючої системи бюджетного фінансування є нерівномірність розподілу коштів по окремих часових періодах —

лева частина виділяється в останні місяці року, а використання доступне з певним часовим лагом [2].

Водночас звуження бюджетних асигнувань як головного витoku фінансування інвестицій, супроводжуються зменшенням спрямування частини прибутку на розширене відтворення у агропромислове виробництво. Залучення інвестицій у розвиток агропромислового виробництва, їх обсяг та рівень ефективності залишаються вкрай недостатніми через наявність цілої низки чинників: низька платоспроможність споживачів (населення), нестабільність політичної ситуації, суперечливість нормативно-правового поля, низька інвестиційна привабливість агропромислового виробництва тощо.

В 2009 – 2011 рр. 62,2% сільськогосподарських підприємств мали виручку від реалізації продукції та послуг в обсягах, що не перевищують 5 млн грн. При цьому рентабельність сільськогосподарського виробництва для даної групи підприємств коливається від -5,9% до +16,9%, а її середньозважене значення становить близько 8%. На їх частку припадає лише 13,9% від загального обсягу реалізації продукції. Це свідчить про низький фінансово-інвестиційний потенціал більшості підприємств аграрного сектора і непривабливість їх для кредиторів та інституційних інвесторів.

Інвестори оцінюють ризик капіталовкладень в агропромислове виробництво як надто високий, передусім через політичну й правову нестабільність у державі. У законодавстві немає неупередженого підходу до зовнішньоекономічної та інвестиційної діяльності, не простежується чітка позиція держави щодо підтримки іноземного інвестора. Відсутні широкомасштабні програми залучення інвестицій в аграрні галузі.

Основними чинниками, які негативно впливають на інвестиційний клімат і зумовлюють високий ризик інвестування агропромислового виробництва в Україні, є надто затяжний і непослідовний характер ринкового його реформування, правова, економічна та політична нестабільність, недосконалість фінансово-кредитної податкової системи, низький рівень розвитку ринкової інфраструктури, відсутність ринку землі.

Водночас Україна має низку чинників, які приваблюють інвесторів, зокрема й іноземних — місткий ринок, низька ціна робочої сили, вигідне географічне положення, сприятливі кліматичні умови. Нині для агропромислового виробництва нашої країни важливе значення має підвищення його конкурентоспроможності й на цій основі збільшення обсягу інвестицій [3].

На рішення інвестора співпрацювати з підприємствами АПВ впливають такі фактори:

- 1) висока рентабельність окремих виробництв;
- 2) наявність вільних коштів;
- 3) наявність великих земельних площ і дешевої робочої сили на селі;
- 4) можливість повернути кошти за надані господарству ресурси та послуги;
- 5) можливість порушувати справу про банкрутство для інвестора, оскільки ліквідного майна в господарстві мало і воно в поганому стані, згідно із черговістю задоволення претензій кредиторів, майна може не вистачити для задоволення власних претензій;
- 6) бажання зберегти ринок збуту (пальне, запасні частини, добрива, електроенергія);
- 7) наявність власних маркетингових каналів і можливість формувати великі партії продукції;

8) необхідність регулярних поставок якісної екологічно чистої сільськогосподарської продукції для власних переробних потужностей.

По суті, інвестор здійснює вертикальну диверсифікацію своєї діяльності. Маючи налагоджене постачання ресурсів і збут агропромислової продукції, він починає займатися безпосередньо сільськогосподарським виробництвом. Переважно, найбільш рентабельні галузі в сільському господарстві — виробництво зернових, соняшнику або свинини. Тому подальший розвиток агропромислового виробництва повинен здійснюватись за участю інвестора.

Проте ефективність співробітництва з інвесторами безпосередньо залежить від дієвості форм та моделей інвестування. Так, зокрема на першому етапі, як це підтверджує практика, інвестиції вигідно було вкладати в галузі переробки сільськогосподарської продукції. Згодом на перший план виступила потреба налагодження прямих інтеграційних зв'язків сільськогосподарських та переробних підприємств. Нині важливим є завершений цикл інтеграційних зв'язків: виробництво — переробка — зберігання — реалізація, коли до цього процесу на селі вже залучаються підприємства АПВ малого бізнесу.

Звичайно, може постати питання — навіщо створювати нові переробні підприємства на селі, якщо великі переробні підприємства, які функціонують у містах, працюють не на повну потужність. З одного боку, це пов'язано з низькою купівельною спроможністю населення, а з іншого, якщо брати до уваги обґрунтовані норми споживання конкретних продуктів харчування, то потужностей наявних переробних підприємств не вистачає для забезпечення норм споживання населенням відповідних продуктів. І ми підтримуємо думку вчених які вважають, що мережу переробних підприємств потрібно розширити саме в сільській місцевості, де безпосередньо виробляють сільськогосподарську сировину [4].

Вкладання інвестицій у агропромислове виробництво допоможе розв'язати проблему безробіття сільського населення, що виникло в результаті економічних викривлень та кризових деформацій. Залучення інвестицій у агропромислове виробництво можливе через надання кредитів для придбання нового устаткування, нових технологічних ліній та придбання основних засобів, адже особливої уваги потребує сфера матеріально-технічного забезпечення агропромислового виробництва. Для залучення іноземних інвестицій у агропромислове виробництво найбільше значення мають двосторонні зв'язки та домовленості із зарубіжними інвесторами, які ґрунтуються на взаємовигідних для сторін відносинах, здійснюються без посередників.

Дослідженнями окремих науковців встановлено, що інвестиційний процес в агропромисловому виробництві України за останні роки має складний характер динаміки обсягів інвестицій. Внаслідок довготривалої економічної кризи матеріально-ресурсний потенціал агропромислового виробництва України, як відомо, значно скоротився, зменшилася майже у двічі кількість тракторів, зернозбиральних комбайнів, інших сільськогосподарських машин і знарядь, що призвело до різкого спаду виробництва агропромислової продукції, падіння його ефективності. За цих умов важливого значення набуває обґрунтоване визначення пріоритетних напрямів інтенсифікації розвитку провідних галузей агропромислового виробництва. Основним засобом їх здійснення є нарощування інвестицій в основний капітал [5].

Значне скорочення інвестицій в основний капітал агропромислового виробництва призвело до від'ємного балансу списання і поповнення машинного парку тракторами, зернозбиральними комбайнами, іншими сільськогосподарськими машинами і знаряддями підприємств АПВ. Протягом 17 останніх років, починаючи з 1995 року, внаслідок фізичного зношення сільськогосподарські підприємства України списали 250 тис. тракторів, майже 55 тис. зернозбиральних комбайнів, десятки тисяч одиниць іншої сільськогосподарської техніки. Водночас, через різке зниження платоспроможності підприємств АПВ, придбання нової техніки практично зупинилося. За останні п'ять років їм вдалося придбати лише 25 тис. тракторів і 6 тис. зернозбиральних комбайнів. За цей же період у десятки разів скоротився випуск тракторів та інших технічних засобів. Якщо в 1990 році в Україні було вироблено 106 тис. тракторів, то у 2000 році лише 4 тис., у 2001 — 3,6 тис., у 2002 — 3 тис., 2003 — 4,5 тис., а у 2008 році — 5,8 тис. штук [6].

Традиційно вже склалося так, що агропромислому виробництву відводиться пасивна, допоміжна роль в економічному розвитку країни. Значна увага приділялася росту промислового виробництва, а агропромислове виробництво відігравало роль постачальника дешевої сировини та робочої сили. Аналіз галузевої структури залучення іноземних інвестицій в економіку свідчить, що практично у всіх країнах, незалежно від рівня розвитку економіки, частка інвестицій у агропромислове виробництво, дуже низька. Приріст іноземного капіталу за 2009 рік склав 199,1 млн дол. США, що у 2,6 рази менше, ніж за аналогічний період попереднього року. При цьому інвестиційні вкладення у харчову промисловість становлять 150 млн дол. США., що майже втричі більше за обсяг залучення іноземних інвестицій у сільське господарство [6].

Державне регулювання інвестиційної діяльності в агропромислому виробництві полягає в управлінні державними інвестиціями, регулюванні умов інвестування та контролі за інвестиційною діяльністю. Інвестиційна діяльність в агропромислому виробництві суттєво залежить від системи оподаткування, а тому доцільно запровадити гнучкий механізм оподаткування суб'єктів інвестиційної діяльності шляхом диференціації відсоткових ставок податків. Податкові пільги доцільно надавати передусім тим суб'єктам інвестиційної діяльності, які освоюють нові види агропромислового виробництва, технологічні лінії, розміщені у гірських та передгірських місцевостях, малих і віддалених від центру селах.

Для гарантування розширеного відтворення на мінімально прийнятному рівні обсяги інвестицій агропромислового виробництва в найближчі 5 років повинні досягти 150–240 млрд. грн. Три чверті з них не мають реальної фінансової платформи [2].

Оскільки економічна криза в агропромислому виробництві зумовлена переважно причинами макроекономічного рівня, то це означає, що її подолання неможливе без державної підтримки. Дія держави полягає в регулюванні продовольчого ринку, що сприятиме підвищенню його функціонування, а відповідно підвищенню ефективності агропромислового виробництва. В умовах формування ринкових відносин в агропромислому виробництві потрібна гармонійна регіональна аграрна політика для розв'язання регіональних агропромислових проблем, які виникають під впливом низки чинників:

національних, територіальних, демографічних тощо.

Державне регулювання інвестиційної діяльності агропромислового виробництва здійснюється з метою реалізації таких пріоритетних напрямків інвестиційної політики, як: розвиток виробничої інфраструктури; стимулювання виробництва продовольчої продукції, що заміняє імпорту; створення нових робочих місць для сільських жителів.

Процес удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності насамперед повинен торкатися тих видів виробництва, які забезпечують високу економічну ефективність, а також спрямовані на виробництво продуктів харчування, у яких є потреба (молоко, м'ясо тощо).

Водночас під час розробки заходів із залучення іноземних інвестицій, з одного боку, варто формувати сприятливіші умови для інвестиційної діяльності, додатково заохочувати іноземний капітал, максимально використовувати наявні переваги. З іншого, — варто забезпечувати узгодження економічних інтересів потенційних інвесторів та різноманітних інтересів регіону. Окрім стимуляції залучення іноземного капіталу слід створити передумови діяльності інфраструктури ринку цінних паперів в економіці. Нині емісія цінних паперів як засіб залучення додаткових інвестиційних ресурсів для агропромислового виробництва є ефективнішою порівняно з залученням банківських кредитів із досить високою відсотковою ставкою. За фінансування масштабних інвестиційних проектів емісія може створити серйозну конкуренцію кредитному фінансуванню агропромислового виробництва. Підприємствам АПВ необхідно вийти на ринок цінних паперів, який управлятиме фінансовими потоками, спрямовуючи їх у пріоритетні агропромислові виробництва або вилучаючи ресурси з галузей, що працюють неефективно.

Доцільно, на державному рівні й прийняти заходи щодо стимулювання кредитних установ у здійсненні довгострокового кредитування інвестиційних програм агропромислового виробництва на пільгових умовах. Тобто необхідний новий фінансовий механізм, який забезпечував би гарантію щодо кредитів, які виділяються підприємствам АПВ, а також важливим є збереження цільового фінансування інвестиційних програм й інших потреб агропромислового виробництва. Важливим критерієм стабілізації агропромислового виробництва є дотримання законів і жорсткий порядок у митній та податковій службах. Центральною ж фігурою в агропромисловому виробництві має бути виробник із його проблемами, запитами, перспективами, тому що саме матеріальне виробництво в змозі забезпечити фінансове оздоровлення економіки [7].

Висновки. Структурна перебудова агропромислового виробництва та його пристосування до умов ринку неможливе без здійснення значних інвестицій, які виступають основним напрямом запровадження сучасних технологій, підвищення конкурентоздатності агропромислового виробництва в ринкових умовах. Для прискорення цього процесу та ліквідації наслідків економічної кризи доцільно вдосконалити державне регулювання інвестиційних процесів шляхом залучення іноземних інвестицій у агропромислове виробництво, через надання кредитів для придбання нового устаткування, нових технологічних ліній та придбання основних засобів, передусім в сферу матеріально-технічного забезпечення [8]. Окремими напрямами державного регулювання інвестиційної діяльності в агропромисловому виробництві є покращення управління державними

інвестиціями, регулювання умов інвестування, посилення контролю за інвестиційною діяльністю, а також запровадження гнучкої системи оподаткування суб'єктів інвестиційної діяльності шляхом диференціації відсоткових ставок податків та податкових пільг, що дозволить поліпшити інвестиційний клімат у галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васьківська К.В. Функціонування сільськогосподарських підприємств у контексті розвитку сільських територій: наукові основи, стан і перспективи: монографія / К.В. Васьківська, І.В. Сембай. — Львів: ПАІС, 2009. — 196 с.
2. Гудзь О.Є., Стецюк П.А. Фінансові проблеми розвитку аграрного виробництва // Економіка АПК. — 2012. — № 4. — С. 73 – 78.
3. Кириленко І.Г. Трансформація соціально-економічних перетворень у сільському господарстві України: проблеми, перспективи / І.Г. Кириленко. — К.: ННЦІАЕ, 2005. — 452 с.
4. Васильчак С.В. Кооперація як складова розвитку українського села / С.В. Васильчак, О.Р. Жидяк // Економіка АПК. — 2009. — № 9. — С. 34 – 38.
5. Кисіль М.І. Тенденції та напрями активізації аграрного інвестиційного процесу / М.І. Кисіль // Економіка АПК. — 2002. — № 4. — С. 66 – 69.
6. Сільське господарство України за 2009 рік: стат. зб. — К.: Державний комітет статистики України, 2010. — С. 75 – 85.
7. Пересада А.А. Інвестиційне кредитування: навч. посіб. / А.А. Пересада, Т.В. Майорова. — К.: КНЕУ, 2002. — 272 с.
8. Саблук П.Т. Основні напрями удосконалення державної аграрної політики в Україні / П.Т. Саблук, Ю.Я. Лузан // Економіка АПК. — 2011. — №5. — С. 3 – 16.

Одержано 21.03.13

Аннотація

Мазур Г.Ф.

Развитие агропромышленного производства Украины в свете проблем его инвестирования.

Актуальной темой сегодня является привлечение инвестиций в развитие агропромышленного производства, поможет решить ряд проблем по производственной инфраструктуре, расширения производства продовольствия, создания новых рабочих мест для сельских жителей.

Решению инвестиционных проблем развития агропромышленного производства в последнее время посвящается достаточно большой массив научных разработок. Но недостаточно разработанными остаются отдельные аспекты активизации инвестиционной деятельности в агропромышленное производство, раскрытие которых является целью данной статьи.

Задачами статьи является обоснование отдельных путей совершенствования государственного регулирования инвестиционной деятельности в агропромышленном производстве и определение способов повышения привлекательности инвестиционного климата.

Инвестиционная деятельность — один из решающих факторов всей аграрной политики государства, от эффективности которой зависит состояние агропромышленного производства, уровень технического оснащения предприятий АПП, возможности структурной перестройки аграрной экономики, решение социальных и экологических проблем сельских территорий, ведь инвестиции является фундаментом развития агропромышленного производства, и его отдельных отраслей и агросферы в целом.

Поэтому структурная перестройка агропромышленного производства и его приспособления к условиям рынка невозможно без осуществления значительных инвестиций, которые выступают основным направлением внедрения современных технологий, повышения конкурентоспособности агропромышленного производства в рыночных условиях.

***Ключевые слова:** развитие агропромышленного производства, инвестирование, государственное регулирование и стимулирование инвестиционной деятельности.*

Annotation

Mazur G.F.

Development of agricultural production in Ukraine in the context of its investment problems.

An urgent topic for today is the investment in the development of agricultural production, which helps to solve a number of problems concerning the production of infrastructure, expanding food production, job creation for rural residents.

A fairly large array of scientific developments has been recently devoted to the settlement of investment problems of agricultural production. But still not enough developed some aspects to stimulate investment in agricultural production, the disclosure of which is the purpose of this article.

The objectives of the paper are to study some ways of improving state regulation of investment in agriculture production and outline ways to increase the attractiveness of the investment climate.

Investing activity is one of vital factors of the whole agricultural policy, the effectiveness of which depends on the state of agricultural production, the level of technical equipment of factory-farm enterprises, the possibility of restructuring of agricultural economy, solving social and environmental problems in rural areas, because the investment is the foundation of agricultural production, and its individual sectors and agro-sphere in general.

The restructuring of agricultural production and its adaptation to market conditions are impossible without substantial investments that serve as the focus in the introduction of modern technologies, improving the competitiveness of agricultural production in market conditions.

***Key words:** development of agricultural production, investment, state regulation and stimulation of investment activity.*

УДК 338.512:636.2

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ У МОЛОЧНОМУ СКОТАРСТВІ

А.В. МОВЧАНЮК, аспірантка*

Проаналізовано елементи виробничих витрат, як шляхи вдосконалення формування технологічних процесів в молочному скотарстві з метою підвищення ефективності його розвитку.

***Ключові слова:** виробничі витрати, молочне скотарство, продовольча безпека.*

Основу агропромислового комплексу України становить сільське господарство. З середини 90-х років сільськогосподарське виробництво України зазнало великих змін. На заміну плановій економіці прийшла економіка вільного ринку. Країна пережила важку економічну кризу, що зумовила спад виробництва в усіх секторах сільського господарства, особливо в тваринництві.

*Науковий керівник – А.Ф. Бурик, кандидат економічних наук